

УДК 330.111.4

*Е. О. Мехтієв,
аспірант, ДУ "Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України"*

МЕХАНІЗМ ПІДНЕСЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Дослідження присвячене аналізу механізму піднесення банківських процесів з метою стимулювання розвитку економіки. Висвітлено особливості використання інструментів державного регулювання з метою активізації процесів в банківській діяльності. Визначено принципи побудови ефективного механізму піднесення банківських процесів.

Research is dedicated to analysis of mechanism of getting up of banking processes with the purpose of stimulation of development of economy. The features of the use of instruments of government regulation are reflected with the purpose of activation of processes in banking. Certainly principles of construction of effective mechanism of getting up of bank processes.

Ключові слова: банк, механізм, державне регулювання, етапи формування, планування моніторинг, обробка.

Key words: bank, mechanism, government regulation, stages of forming, planning, monitoring, treatment.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Формування ринкових відносин в Україні неможливе без сталого розвитку вітчизняного банківського сектора, що пояснюється, перш за все, тим, що банківський сектор є основою будь-якого фінансового сектора, а отже, і головним інвестором реального сектору економіки. Процеси, що відбуваються в банківській діяльності, забезпечують підприємства фінансовими ресурсами, виконуючи роль бази інвестицій в економіку. Таким чином, забезпечення поживлення процесів у банківському секторі дасть змогу наповнити економіку необхідним обсягом ресурсів.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Недостатнє визначення шляхів та інструментів активізації процесів в банківській діяльності унеможливає використання потенціалу банківського сектора для піднесення економічного розвитку. Саме тому необхідно провести комплексний аналіз всіх етапів механізму активізації банківських процесів, що дозволить виявити найбільш "вузькі" місця даного механізму та більш ефективно використовувати інструменти активізації банківських процесів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ З ПРОБЛЕМИ

Дана проблематика досить широко розглядається в наукових роботах наступних авторів: Н.І. Версаль, А.С. Гальчинський, Ф.С. Мішкін, О.В. Дзюблюк, Р.Л. Міллер, Ю.А. Заруба, А.М. Мороз, Дж. Сінкі, Л.О. Примостка, М.І. Савлук, Б. Едвардс, П. Роуз.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даного дослідження є визначення механізму та інструментів активізації банківських процесів на сучасному етапі розвитку економіки України.

Для досягнення цієї мети вирішуються такі завдання: визначити етапи механізму активізації банківських процесів; проаналізувати інструменти регулювання банківських процесів; визначити умови досягнення ефективності механізму активізації процесів в банківській діяльності.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Виходячи з високого рівня взаємозв'язку між ефективною діяльністю банківської системи та розвитку економіки в цілому, постає питання про доцільність піднесення банківської діяльності з метою стимулювання економічного зростання країни.

Взаємозв'язок між банківською діяльністю і економічним зростанням полягає в тому, що: банківська система зацікавлена в стабільності економічних ринків та прогнозованості їх змін, що є обов'язковою умовою виконання трансформаційної функції її діяльності, економічний розвиток залежить від здатності банків виконувати функцію перерозподілу фінансових ресурсів, переміщуючи їх від тих, у кого вони в надлишку, до тих, хто їх потребує.

Оскільки метою діяльності банків є отримання максимального рівня прибутку на вкладений капітал, то створення сприятливих економічних умов для банківського сектора дозволить досягти піднесення банківської діяльності, а відтак, і економічного зростання.

Разом з тим, зростання дисбалансу між реальним та фінансовим секторами економіки призводить до відтоку банківського капіталу з реальної економіки. Банки, маючи на меті диверсифікувати джерела формування прибутку, перенаправили ресурси з більш довгострокового "ринку капіталу" (кредити) до короткострокового та менш ризикового "ринку грошей" (цінні папери, МБКід).

Дані дії призвели до заморожування діяльності підприємств нефінансового сектора, що викликало зниження рівня прибутків, погіршення платоспроможності. У свою чергу, підвищення кредитних ризиків для банків призводить або до відмови кредитувати, або підвищення процентних ставок, які мають нівелювати потенційні ризики.

Таким чином, було визначено основні причини активізації процесів в банківській діяльності в Україні.

Першочерговим завданням в процесі формування механізму піднесення процесів у банківській діяльності є визначення мети та цілей майбутніх дій, оскільки досить часто основні цілі можуть знаходитись у протязі одна до одної. Так, економічне зростання, а отже, і збільшення обсягів кредитування, є протилежним зменшенню рівня інфляції.

Наступним етапом в даному процесі є визначення показників, які можуть слугувати індикаторами ефективності даного механізму. Прикладом таких показників можуть слугувати наступні: рівень капіталізації банків, співвідношення активів банків до ВВП, співвідношення депозитного та кредитного портфелів банків до ВВП, показники монетизації економіки, вартість залучених та розміщених ресурсів, частка негативно класифікованих активів, дюрація кредитів та депозитів.

Основні інструменти піднесення процесів у банківській системі можна розділити на наступні підсистеми: нормативно-правова підсистема; підсистема грошово-кредитної та податкової політики держави; підсистема адміністративного регулювання.

До інструментів нормативно-правової підсистеми відносяться прийняття законів Верховною Радою України, нормативних актів Кабінету Міністрів України, видання указів Президента, нормативних актів Національного банку України та Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Основною метою використання даної підсистеми є створення економічного середовища, яке має забезпечити економічний розвиток держави та прибуткову діяльність банків.

Використання грошово-кредитної політики (індикативне регулювання) полягає в застосуванні двох протилежних за напрямом інструментів: інструментів грошово-кредитної рестрикції та інструментів грошово-кредитної експансії.

Перша група інструментів грошово-кредитної політики використовується з метою зниження попиту на фінансові ресурси на фазі економічного піднесення шляхом вилучення їх з обігу, тим самим підвищуючи їх вартість. При здійсненні грошово-кредитної рестрикції передбачається підвищення процентних ставок, підвищення норм обов'язкового резервування, продаж банкам державних цінних паперів тощо.

Друга група інструментів грошово-кредитної політики використовується для підвищення попиту на фінансові ресурси в період економічної кризи з метою стимулювання кредитування економіки. До таких інструментів можна віднести: зниження відсоткових ставок, зниження норм обов'язкового резервування, придбання у банків державних цінних паперів, тощо.

Вплив податкової політики на підне-

сення процесів у банківській діяльності розкривається через встановлення ставок оподаткування прибутку, який є головною метою діяльності банків. Оскільки використання загальної ставки оподаткування прибутку не заохочує банки надавати перевагу кредитуванню реального сектора економіки, то держава може використовувати інструменти пільгового оподаткування.

Зменшення податкового навантаження сприятиме піднесенню банківської діяльності через підвищення рівня прибутку. Дане питання можна вирішити наступними шляхами:

1) зменшити ставку оподаткування прибутків банків, які отримані від кредитування реального сектора економіки;

2) банки мають повністю або частково звільнитися від оподаткування прибутку на протязі певного періоду. Кошти, які не надійдуть до бюджету, необхідно направити до фонду, який буде використано для реінвестування реального сектора економіки. Після закінчення даного періоду банки повертають бюджету недоплачені податки.

Прикладом таких пільг є оподаткування прибутків недиверсифікованих інститутів спільного інвестування закритого типу.

Інструменти адміністративного регулювання мають більш постійну основу, ніж індикативного регулювання, та мають забезпечити безперебійну роботу банківської діяльності. Їх можна вважати інструментами прямого втручання держави, якими держава визначає умови "входу" на ринок. Так, реєстрація банків і ліцензування їх діяльності мають встановити перелік операцій, які можуть здійснювати банки; встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків забезпечує захист інтересів вкладників шляхом мінімізації банківських ризиків; нагляд за діяльністю банків покликаний проводити моніторинг діяльності банків з метою виявлення порушень чинного законодавства; в разі виявлення порушень, НБУ має право надавати банкам рекомендації щодо діяльності та застосувати санкції.

Наступним етапом є планування, яке необхідне для моделювання ефективності використання обраних інструментів, у процесі здійснення планування найчастіше використовують наступні методи: екстраполяції, пофакторні та нормативні.

Методом екстраполяції називають планування, за якого здійснюють використання функції розвитку ресурсів на основі даних щодо динаміки минулих періодів. Пофакторний метод планування здійснюється шляхом визначення найважливіших чинників. Нормативний метод планування ґрунтується на використанні обґрунтованих нормативів, що виражають ступінь економічної ефективності.

Під проведенням моніторингу мається на увазі постійне спостереження за об'єктом або процесом з метою виявлення його доцільності або відповідності бажаному результату. Моніторинг активізації процесів банківської діяльності — це послідовний збір інформації щодо застосування важелів впливу на банківську діяльність для подальшої обробки, систематизації, аналізу та надання висновків щодо коригування механізму активізації процесів

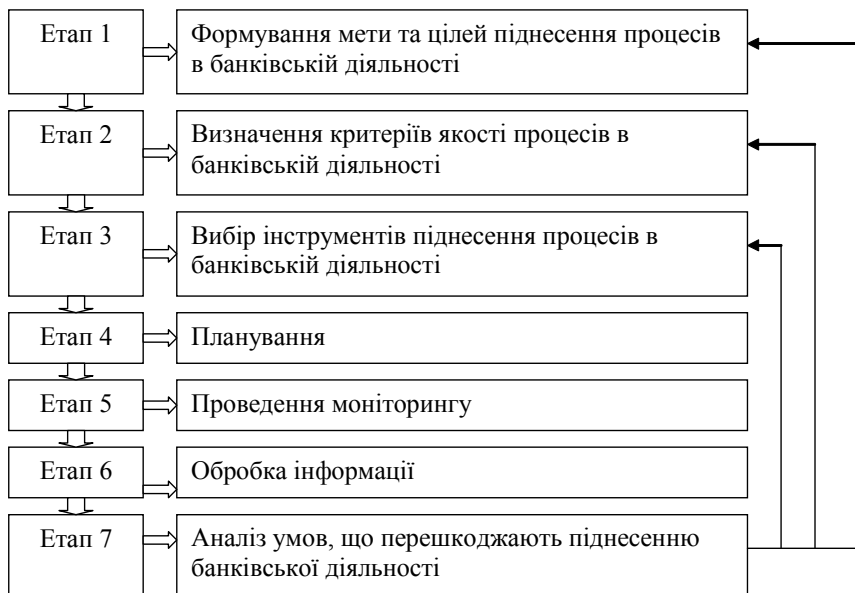

Рис. 1. Етапи механізму піднесення процесів банківської діяльності

банківської діяльності.

Обробка даних — це систематична цілеспрямована послідовність дій над даними. До основних операцій належать: збір даних — накопичення інформації з метою забезпечення достатньої повноти для прийняття рішення; формалізація даних — приведення даних до однієї форми; фільтрація даних — усунення зайвих даних; сортування даних — впорядкування даних за заданою ознакою з метою зручності використання; перетворення даних — перетворення даних з однієї форми в іншу.

Після проведення обробки інформації проводиться аналіз умов, що перешкоджають активізації банківської діяльності. Такими умовами, як правило, є: короткостроковість ресурсів; нестабільність фінансового ринку; притаманність підприємствам реального сектора економіки високого кредитного ризику.

Результатом аналізу мають бути пропозиції щодо коригування основних умов даного механізму, що зводиться до зміни мети та цілей, визначення критеріїв якості та інструментів активізації процесів в банківській діяльності.

Таким чином, даний механізм є безперервним, оскільки виявлення нових факторів або небажаних результатів призводить до коригування складових попередніх етапів.

ВИСНОВКИ

Провівши розгляд основних етапів механізму піднесення процесів у банківській діяльності, можна виділити наступні принципи, що мають бути притаманні даному механізму:

- принцип узгодженості інтересів держави та банківського сектора;
- принцип координації, який полягає в узгодженості всіх основних елементів механізму;
- принцип адаптивності, що дозволяє здійснювати пристосування до умов функціонування банківського сектору;
- принцип урегульованості, що базується на основі здатності коригування;
- принцип динамічної стабільності, який полягає в розвитку банкі-

вської системи в межах фази розвитку економіки держави.

Механізм піднесення процесів у банківській діяльності повинен вирішувати наступні задачі:

1) визначення пріоритетних напрямків використання наявних у банківських фінансових ресурсів з метою досягнення суспільних інтересів;

2) постійне та безперервне коригування важелів впливу на процеси, що відбуваються в банківській системі;

3) раннє діагностування кризових явищ в банківській системі.

З метою досягнення ефективності механізму піднесення процесів в банківській діяльності пропонується:

- скоротити чисельність недієздатних банків шляхом підвищення мінімального рівня капіталу;
- більш активно використовувати зарубіжний досвід в сфері здійснення банківських операцій та їх регулювання;
- підвищити вимоги до аудиторських висновків;
- удосконалити системи ризик-менеджменту в банках.

Література:

1. Алексєнко Л.М. Актуальні проблеми мобілізації фінансового капіталу // *Фінанси України*. — 2004. — № 5. — С. 30—37.
  2. Васильченко З. Банківська діяльність в умовах глобалізації економіки // *Фінанси України*. — 2004. — № 5. — С. 124—130.
  3. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. № 2121-III із змінами та доповненнями внесеними Законами України.
  4. Карчева Г. Системний аналіз ефективності діяльності банків України // *Вісник Національного банку України*. — 2006. — № 11. — С. 12—17.
  5. Лавров Р.В. Роль банківських установ в активізації інвестиційних процесів на вітчизняних підприємствах // *Актуальні проблеми економіки*. — 2006. — № 6(60). — С. 36—45.
  6. Осецький В.Л. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки // *Фінанси України*. — 2006. — № 7. — С. 38—49.
- Стаття надійшла до редакції 01.04.2011 р.